

Cuprins

<i>Listă autorilor</i>	7
<i>Cuvânt înainte</i>	15

Partea I. Procesele biologice și genetice

Capitolul 1. Genetica comportamentală și dezvoltarea adolescentului : o prezentare a celor mai recente lucrări de specialitate	23
Capitolul 2. Procesele pubertare și dezvoltarea psihologică în adolescență	46

Partea a II-a. Contextul social al adolescenței

Capitolul 3. Dezvoltarea religioasă în adolescență	75
Capitolul 4. Ecologia familială a adolescenței : dezvoltarea normală din perspectiva sistemelor dinamice	85
Capitolul 5. Stimularea dezvoltării adolescenților prin intermediul sportului și al activităților desfășurate în timpul liber	119
Capitolul 6. Piața muncii și cariera	138
Capitolul 7. Școlile ca medii de dezvoltare	159
Capitolul 8. Facultatea ca etapă de tranziție la stadiul de adult	180

Partea a III-a. Procesele și patternurile de dezvoltare

Capitolul 9. Dezvoltarea autonomiei în adolescență	209
Capitolul 10. Dezvoltarea identității în adolescență	240
Capitolul 11. Dezvoltarea cognitivă în adolescență	262
Capitolul 12. Dezvoltarea morală în adolescență	283
Capitolul 13. Dezvoltarea emoțională în adolescență	305
Capitolul 14. Dezvoltarea conceptului de sine și a stimei de sine	327

Partea a IV-a. Relațiile interpersonale

Capitolul 15. Întâlnirile și experiențele romantice în adolescență	351
Capitolul 16. Prietenările, găștile și mulțimile	369

Capitolul 17. Relațiile din afara familiei : adulții neînruditi cu adolescenții	389
Capitolul 18. Sexualitatea în adolescență : comportament și semnificație	413
Capitolul 19. Relațiile intime ale tinerilor aparținând minorităților sexuale	437

Partea a V-a. Problemele de comportament

Capitolul 20. Sarcina și nașterea la adolescente	461
Capitolul 21. Consumul și abuzul de alcool și alte substanțe	497
Capitolul 22. Înțelegerea problemelor de conduită în adolescență în raport cu întreaga viață	518
Capitolul 23. Părăsirea căminului : fuga și copiii străzii	542
Capitolul 24. Infracționalitatea, delinvenția și bandele de tineri	550
Capitolul 25. Tulburările de alimentație în adolescență	572
Capitolul 26. Depresia și sinuciderea în adolescență	601
Capitolul 27. Bolile cu transmitere sexuală în rândul adolescentilor : factori de risc, antecedente și strategii de prevenire	624
<i>Index de nume .....</i>	659
<i>Index tematic .....</i>	685

Studiile suplimentare au arătat că funcționarea autonomă a adolescenților se poate schimba în funcție de context. Harter și colaboratorii săi (Harter, 1999; Harter, Waters și Whitesell, 1997; Harter *et al.*, 1998) au relevat că „nivelul vocii” adolescenților (exprimarea a ceea ce gândesc, exprimarea opiniei) variază în funcție de susținerea oferită în cadrul unui context (de exemplu, susținerea venită din partea profesorilor, a părinților, a colegilor sau colegelor de clasă). Mai mult, nivelul vocii este în mod sistematic mai înalt în anumite contexte decât în altele. De exemplu, nivelul vocii este cel mai înalt în relațiile cu prietenii apropiati și cel mai scăzut în relațiile cu colegii de clasă de sex opus, în relațiile cu părinții și cu profesorii (Harter *et al.*, 1997, 1998).

Transformările din relațiile familiale și conflictul. Alți cercetători au investigat transformările din cadrul familiei pe măsură ce adolescenții devin mai capabili de mai multă autoreglare și își doresc mai multă autonomie. O perspectivă asupra acestui proces vine din partea lui Maccoby (1984). Ea a observat că autonomia pare să urmeze o secvență de dezvoltare în trei etape, începând cu reglarea parentală a copiilor, trecând gradual la o coreglare între părinți și copii și ajungând în final la autoreglare. Copilăria mijlocie și preadolescența au fost descrise ca fiind perioadele în timpul cărora procesele de coreglare au o importanță specială pentru o eventuală dobândire a unei autonomii responsabile.

Într-un model similar, dar mai elaborat, Collins (1990, 1995) a sugerat că autonomia este rezultatul unor transformări succesive ale interacțiunilor diadice ca răspuns la înselarea așteptărilor. El a argumentat că schimbările comportamentale, cognitive și fizice ale adolescenților și schimbările mai lente, dar notabile de la mijlocul vieții părinților se manifestă prin înselarea frecventă a așteptărilor pe care fiecare membru al diadei le are față de celălalt. Înselarea repetată a acestor așteptări stimulează fiecare membru al perechii să-și modifice așteptările, ajungând în final la un nivel mai potrivit al interacțiunilor dintre părinți și copiii lor mai maturi. Prin urmare, înselarea așteptărilor și provocările familiale sau conflictul ce poate rezulta sunt cel mai probabil adaptative și pot stimula modificări importante în relațiile familiale și în dezvoltarea individului (Collins *et al.*, 1997a; Holmbeck și Hill, 1991; Steinberg, 1990). Într-un studiu longitudinal pe termen scurt, Holmbeck și O'Donnell (1991) au relevat că adolescenții (cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani) și mamele lor care aveau credințe diferite în ceea ce privește cine ia deciziile și garantarea autonomiei comportamentale la momentul unu au raportat o creștere a numărului de conflicte și o scădere a nivelului de implicare în relație în trecerea de la momentul unu la momentul doi. Rezultatele sugerează că interacțiunile familiale sunt perturbate atunci când diadele mamă-adolescent au percepții și așteptări diferite în ceea ce privește autonomia adolescentului. Totuși, perturbările sunt cel mai probabil limitate în timp și duc la o ajustare a așteptărilor, la adaptarea la modificările de dezvoltare ale membrilor familiei și la o scădere a stărilor de conflict. Collins și Luebker (1994) au relevat că așteptările părinților și ale adolescenților converg gradual între începutul și sfârșitul adolescenței, oferind fundament unei premise-cheie a modelului lui Collins (1995). Suplimentar, constrângerile emoționale sunt cele mai proeminente în preadolescență (Steinberg, 1981, 1990; Laursen, Coy și Collins, 1998), dar experiențele emoționale ale adolescenților în cadrul interacțiunilor cu familia devin din ce în ce mai bune începând cu primii ani de liceu și până la sfârșitul acestuia (Larson *et al.*, 1996).

Cultura, genul și dezvoltarea autonomiei

Am descris până aici cum susținerea asigurată în diverse contexte este importantă pentru dezvoltarea autonomiei în cadrul acelor contexte specifice. În această secțiune, vom examina două surse suplimentare de variație în dezvoltarea autonomiei: cultura și, în cadrul culturilor, genul.

Variațiile culturale ale autonomiei și dezvoltării autonomiei

Autonomia, individualitatea și libertatea personală sunt valori culturale puternice în Statele Unite și în majoritatea societăților occidentale industrializate. Conform acestei tradiții, în general, părinții își încurajează copiii să ia decizii, se așteaptă ca adolescenții să înceapă să demonstreze autonomie și să-și asume responsabilități suplimentare, iar adolescenții vor avea dorințe sporite în ceea ce privește drepturile și responsabilitățile individuale, cei mai mari sfârșind prin a pleca de acasă și a încerca să-și croiască propriul drum în viață. Totuși, aceste așteptări și dorințe variază la nivel de cultură, în Statele Unite și în alte țări. De exemplu, în Statele Unite, unele culturi valorizează mai mult susținerea colectivă și supunerea față de grup, prin urmare valorizează mai puțin autonomia individuală decât euro-americanii (Cooper, 1994; Feldman și Rosenthal, 1990, 1991). Diferențele dintre valori și norme pot afecta dezvoltarea autonomiei în adolescență și apar ca diferențe culturale în patternurile de interacțiune dintre adolescenți și alte persoane (în special părinții). Totuși, deși aceste generalizări își păstrează valabilitatea în descrierea grupurilor de indivizi clasificați în categorii culturale predefinite, cum ar fi „euro-americanii” sau „americanii chinezi”, există și diferențe semnificative între indivizii din cadrul același grup.

Până în prezent, înțelegerea noastră în ceea ce privește interfața culturală și autonomia adolescenților a fost limitată la documentarea și explicarea diferențelor dintre culturi. Fuligni (1998) a comparat adolescenții mexicani, chinezi, filipinezi și europeni din Statele Unite în ceea ce privește acceptarea neînțelegerilor cu părinții, respectarea autorității parentale, expectanțele legate de autonomia comportamentală (de exemplu, să nu le mai spună părinților unde se duc, să înceapă să aibă întâlniri), conflictul și coeziunea. Spre deosebire de adolescenții europeni, cei americani de origine mexicană și filipineză au arătat mai mult respect față de autoritatea parentală, iar cei de origine chineză se așteptau să beneficieze de o anumită autonomie comportamentală mai târziu în viață. Totuși, Fuligni (1998) a descoperit că diferențele în ceea ce privește așteptările în timp legate de dobândirea autonomiei comportamentale țineau de faptul că părinții și/ sau adolescenții erau născuți în altă țară; el nu a găsit diferențe în cadrul grupurilor rasiale/etnice în ceea ce privește conflictul sau coeziunea cu părinții.

Folosind același sistem de măsurare al autonomiei comportamentale, Feldman și Rosenthal (1990) au descoperit de asemenea că adolescenții american-chinezi și australiano-chinezi se așteptau să beneficieze de un nivel mai înalt de autonomie mai târziu decât corespondenții lor euro-americani și australieni anglo-celtici. Acest rezultat era valabil atât pentru prima, cât și pentru a doua generație de adolescenți chinezi. Totuși,

cei australiano-chinezi erau într-o anumită măsură mai asemănători cu australienii anglo-celtici decât erau adolescenții american-chinezi față de corespondenții lor americanii. Această pattern intercultural există datorită unui ansamblu de oportunități de menținere a normelor și valorilor culturale în Statele Unite și a unei concentrații mai mari a populației chineze în regiunea în care a fost realizat studiul (San Francisco). Rezultatele sugerează că diferențele rasiale și etnice în lupta pentru autonomie și garantarea autonomiei din partea părinților se pot diminua sau dispărea pe măsură ce imigranții de adaptează la noua cultură. Dacă aculturația are loc gradual sau într-un ritm mai rapid depinde de diferențele inițiale dintre culturi și de posibilitatea de menținere a susținerii pentru valorile și normele culturale tradiționale în noua țară.

În afara atitudinilor privind durata dezvoltării autonomiei, variațiile culturale apar, de asemenea, în valorile și concepția despre sine ca fiind independent și autonom. În aceste studii, autopercepția este frecvent diferențiată ca individualizare, independență, autonomie sau acțională *versus* colectivistă ori relațională (Feldman și Rosenthal, 1991; Kashima *et al.*, 1995; Markus și Kityama, 1991). Într-un studiu recent realizat pe un eșantion de adulți (Kashima *et al.*, 1995), concepțiile despre sine au fost plasate pe trei dimensiuni – independent (sinele assertiv și acțional), relațional („sinele ca ființă relațională”, p. 928) și colectivist (sinele ca membru al unui grup, nevoile grupului având prioritate față de cele individuale). Adulții din Coreea, Japonia, Australia, Statele Unite și Hawaii erau diferenți în ceea ce privește concepțiile despre sine pe dimensiunile relațională și colectivistă, dar cele mai mari diferențe apăreau pe dimensiunea independentă. Coreenii, japonezii și hawaienii se considerau mai puțin acționali și hotărâți decât cei din Statele Unite și Australia. Feldman și Rosenthal (1991) au conceptualizat valorile individualism-colectivism ca o dimensiune singulară și au raportat că adolescenții australieni și americanii manifestau valori mai individualiste decât adolescenții din Hong Kong. Totuși, în toate cele trei culturi, nivelele mai înalte de valori individualiste erau asociate cu așteptări de dobândire a autonomiei comportamentale într-un timp mai scurt.

Studiile asupra autonomiei – așa cum se manifestă în diverse culturi – sunt la început. Totuși, generalizarea făcută frecvent că autonomia este relevantă pentru dezvoltare în culturile neindustrializate este îngălătoare. Putem spune mai degrabă că aspecte particulare ale autonomiei și procesul de dezvoltare al autonomiei, care este cel mai adaptativ, pot varia în egală măsură între și în cadrul culturilor. Prin urmare, variațiile culturale au legătură mai degrabă cu „când” și „cum” este demonstrată autonomia decât dacă autonomia este sau nu relevantă pentru acțiunile și emoțiile umane.

Genul și autonomia

În general, fetele se așteaptă să beneficieze mai târziu de autonomie *comportamentală* decât băieții, indiferent de rasă/etnie (Fuligni, 1998). Totuși, diferențele de gen în ceea ce privește așteptările de dobândire a autonomiei comportamentale par să fie mai puțin pronunțate în zilele noastre decât în trecut, iar diferențele de gen s-ar putea să fie mai mari în anumite culturi decât în altele (Feldman și Rosenthal, 1990). Știm mai puțin de ce apar diferențele de gen sau dacă ele apar și în alte dimensiuni ale autonomiei (cum ar fi autonomia cognitivă sau emoțională).

Diferențele de gen în autonomia comportamentală pot fi legate de distincțiile dintre acțiune și comuniune. Acțiunea poate fi definită drept comportament asertiv și independent, ce reflectă orientarea individului către sine. Comuniunea a fost definită ca preocupare interpersonală, grijă și cooperare și reflectă o orientare către ceilalți (Helgeson, 1994; Saragovi *et al.*, 1997). Atât acțiunea, cât și comuniunea se corelează cu aspecte ale autonomiei comportamentale, cognitive și emoționale. În același timp, se consideră că acțiunea este mai caracteristică bărbaților americanii decât femeilor americane, în timp ce comuniunea este considerată mai tipică femeilor decât bărbaților. Rezultatele cercetărilor arată că, în cazul femeilor, este mai probabil să se identifice caracteristici de personalitate legate de comuniune și relaționarea cu ceilalți, în timp ce în cazul bărbaților este mai probabil să se identifice caracteristici de personalitate legate de acțiune și asertivitate (Helgeson, 1994). Prin urmare, nu este surprinzător faptul că acțiunea și comuniunea sunt în mod obișnuit operaționalizate ca trăsături masculine, respectiv feminine în testele utilizate frecvent, cum ar fi Inventarul rolurilor în funcție de gen al lui Bem (Bem, 1974) și Chestionarul atributelor personale (Spencer, Helmreich și Stapp, 1974).

Unii observatori consideră că diferențele de gen în ceea ce privește așteptările de dobândire a autonomiei reflectă parțial aceste diferențe în ceea ce privește acțiunea și comuniunea. Gilligan și colaboratorii săi (Brown și Gilligan, 1992; Gilligan, 1982; Gilligan, Lyons și Hamner, 1989) și alții (vezi Chodorow, 1989; Miller, 1986; Pipher, 1995) au criticat teoriile care analizează autonomia și independența fără a recunoaște rolul important pe care relațiile și conexiunile le au în dezvoltarea femeilor. Gilligan (1982) și Pipher (1995) leagă mai departe diferențele de gen și autonomia de ceea ce ei numesc „pierderea vocii”, pe care tinerele femei o experimentează atunci când intră în adolescență. Pierderea vocii a fost definită ca suprimarea opiniiilor, emoțiilor, gândurilor sau comportamentelor autentice. Aceste concepte se suprapun într-o anumită măsură cu conceptualizarea autonomiei comportamentale, emoționale și cognitive. Totuși, rezultatele studiilor pun la îndoială faptul că fetele și băieții manifestă aceste fenomene diferit în adolescență. Harter și colaboratorii săi (Harter, 1999) au demonstrat că recunoașterea comportamentului neautentic crește în adolescență în cazul ambelor genuri. Mediile nivelelor vocii fetelor și băieților erau similare în cadrul grupurilor de elevi de gimnaziu și liceu (Harter *et al.*, 1997, 1998). Mult mai importante pentru studiul autonomiei sunt rezultatele lui Harter și ale colaboratorilor săi (Harter, 1999) conform cărora adolescenții se simt mai mult sau mai puțin autenți în funcție de partenerii sociali cu care interacționează, cum ar fi tații, mamele, prietenii apropiati, profesorii și partenerii romântici și că aceste variații erau mai pronunțate în unele subgrupuri decât în altele. De exemplu, un grup de fete (un număr mic în cadrul grupului general de persoane de sex feminin) caracterizate de o orientare de gen feminin cu puține caracteristici masculine aveau nivele mai mici ale vocii decât băieții în cadrul interacțiunii cu profesorii, cu colegii de clasă de sex masculin și cu colegii de clasă de sex feminin (de exemplu, în contextele publice). Prin contrast, nivelul vocii nu era diferit între băieți și fete în contexte mai private, când se interacționa cu părinții și cu prietenii. Aparent, fetele care au cote mai înalte la conțiune și grijă și mai mici la independență și individualism (o orientare de gen feminin) vor manifesta, cel mai probabil, un nivel mai scăzut al vocii în domeniile publice.

Atât în cazul băieților, cât și în cel al fetelor, extremele, orientarea fie către acțiune, fie către comuniune, pot fi dăunătoare adaptării sănătoase. Bakan (1966) a sugerat că

nivelele înalte ale acțiunii și ale comuniunii sunt asociate cu o mai bună stare fizică și psihologică, dar dacă acțiunea nu este temperată de comuniune, cu alte cuvinte acțiunea netemperată, poate fi dăunător din punct de vedere psihologic, fizic și social. Helgeson (1994) a sintetizat mai multe dovezi ce vin în sprijinul efectelor negative ale acțiunii necontrolate și ale comuniunii necontrolate. Atât acțiunea necontrolată, cât și comuniunea necontrolată sunt diferite, din punct de vedere cantitativ și calitativ, de acțiune și comuniune. De exemplu, așa cum arată Helgeson (1994) și Saragovi și colaboratorii săi (1997), o persoană care prezintă indicatori de acțiune necontrolată, cum ar fi faptul că este arogantă, e calitativ diferită de cineva care are un nivel înalt de acțiune sub forma asertivității și încrederii în sine. Un individ cu cote înalte la comuniunea necontrolată este inferior aliei persoane prin faptul că tolerează insulте, acceptă abuzul verbal și își cere scuze în mod repetat. Această persoană este diferită din punct de vedere calitativ de cineva care are o înaltă sensibilitate interpersonală.

Helgeson (1994) a descoperit că acțiunea necontrolată și comuniunea necontrolată există la adulții și că este corelată cu funcționări diferite din punct de vedere fizic și al sănătății mentale a bărbaților și femeilor. Acțiunea a fost corelată cu o mai bună stare de bine psihologic, iar comuniunea a fost asociată cu relații sociale pozitive și cu susținerea socială. Totuși, acțiunea a fost corelată cu comportamentul de tip A, cu o proastă îngrijire a propriei sănătăți și cu probleme de comportament, în timp ce comuniunea a fost asociată cu un nivel mai înalt de distres psihologic. Acțiunea necontrolată a fost corelată cu un nivel mai înalt de ostilitate, iar comuniunea necontrolată a fost legată de distresul psihologic. Trebuie notat faptul că anumiți cercetători (Saragovi *et al.*, 1997) s-au întrebat dacă diferențele calitative sunt întotdeauna posibil de distins din simpla combinație a unor nivele cantitative ale acțiunii și comuniunii.

Deși informațiile privind acțiunea și comuniunea în rândul adulților oferă o perspectivă asupra posibilelor căi de dezvoltare a autonomiei de-a lungul vieții în rândul bărbaților și femeilor, totuși informațiile sunt limitate în ceea ce privește similaritățile și diferențele de gen în dezvoltarea autonomiei în adolescență. Totuși, rezultatul unui studiu prospectiv recent (Kremen și Block, 1998) a început să sugereze că comportamentele parentale pot avea diverse efecte asupra dezvoltării la adolescent a autonomiei comportamentale și autoreglării la femei comparativ cu bărbații. În acest studiu, nivelul mai înalt de comportament parental autocratic manifestat în perioada preșcolară (3-5 ani), inclusiv interacțiunile mai ostile și mai puține comportamente de susținere a autonomiei erau asociate cu patternuri ale controlului de sine în adolescență prelungită și la începutul maturității (18-23 de ani) ce difereau în funcție de gen. Cu alte cuvinte, comportamentele parentale autocratice în perioada preșcolară a copiilor erau asociate cu supracontrolul comportamentului în rândul adolescentelor și controlul scăzut al comportamentului în cazul adolescentilor. Comportamentele parentale autocratice erau aşadar asociate cu dezvoltarea unui comportament mai rigid, servabil și supus în rândul femeilor și cu un comportament agresiv, impulsiv, dominant și agitat la bărbați. Mai mult, tinerele cu părinți autocratici tindeau să se concentreze relativ mai mult asupra celorlalți, în timp ce tinerei aveau tendința să profite de cei din jur. Prin contrast, atunci când părinții erau mai săritori, le susțineau și încurajau alegerile și independența în perioada preșcolară, tinerele erau aveau un comportament mai puțin rigid în adolescență prelungită, iar tinerei erau relativ mai rigizi. Acest studiu oferă dovezi că anumite comportamente parentale (de exemplu, cele autocratice) formează femeile și bărbații în mod diferit, dar același stil

parental (de exemplu, o combinație de comportamente de susținere și stimulatoare ale autonomiei) este asociat cu o dezvoltare mai adaptativă atât în cazul bărbaților, cât și al femeilor.

Este nevoie de mult mai multe informații în ceea ce privește comportamentele parentale, relationarea cu congenerii și contextele comunitare cu efectele cele mai benefice asupra dezvoltării unei funcționări autonome adaptative în rândul femeilor prin comparație cu bărbații. Mai mult, nici un studiu longitudinal nu oferă o bază pentru schimbările intraindividuale ale autonomiei sau ale nivelului vocii la bărbați prin comparație cu femeile. Totuși, dovezile conform cărora orientarea către acțiune și comuniune sunt corelate cu genul și că același comportament parental poate duce la diferențe de gen în autonomia comportamentală, cognitivă și emoțională implică faptul că întrebarea cum anume are loc dezvoltarea autonomiei la bărbați și femei este una importantă.

Concluzii

Autonomia în adolescență și de-a lungul întregii vieți este un construct multidimensional care a fost conceptualizat în diverse moduri de-a lungul ultimelor decenii. De asemenea, teoriile diferă, ele propunând fie că autonomia în adolescență se formează în moduri predictive pentru toți adolescentii, fie sugerând că dezvoltarea unei autonomii comportamentale, cognitive și emoționale social-adaptative este rezultatul unui organism uman ce interacționează cu toate nivelele mediului din microsistem (de exemplu, cu familia și cu prietenii) și din macrosistem (de exemplu, politicile sociale ; vezi Bronfenbrenner, 1977). Cele mai recente perspective teoretice tend să propună cea de-a doua variantă și leagă dezvoltarea autonomiei de dezvoltarea sinelui și de schimbarea concepțiilor privind relațiile cu ceilalți. Rezultatele studiilor arată relevanța tuturor acestor observații privind dezvoltarea autonomiei la adolescenti și provoacă cercetătorii ca în primul rând să ofere o conceptualizare clară a autonomiei și în al doilea rând să investigeze mai profund legăturile dintre comportamentul autonom social-adaptativ, sine și relații și alte contexte de dezvoltare.

În cercetările viitoare asupra autonomiei, anumite teme necesită o atenție deosebită. Una se referă la impactul relației cu persoanele semnificative. În ce fel relațiile importante sprijină sau subminează eforturile individului de a deveni autonom ? O altă temă semnificativă este dacă relațiile și alte aspecte ale mediului acționează diferit asupra femeilor și bărbaților, precum și asupra adolescentilor din culturi cu nivele diferite de susținere pentru cooperare și competiție în atingerea obiectivelor educaționale, pentru rolurile deținute la locurile de muncă, în sport și în alte arii. De asemenea, trebuie să înțelegem mai bine condițiile în care comportamentele autonome contribuie la adaptarea și la o dezvoltare sănătoasă a individului, precum și condițiile în care o persoană își dezvoltă capacitatea de a face alegeri și de a manifesta comportamente adaptative din punct de vedere social și circumstanțele în care cineva poate fi prea încrezător în sine sau prea dependent de alții. Conceptualizările privind constructul multidimensional al autonomiei în adolescență au avansat, dar evaluările valide și de încredere ale unor dimensiuni necesită analiza noastră atentă înainte ca majoritatea acestor întrebări să-și găsească răspunsul.